

KRZYSZTOF WASIELEWSKI
UMK w Toruniu

MŁODZIEŻ WIEJSKA NA POLSKICH UNIWERSYTETACH – DYNAMIKA ZMIAN W LATACH 2006–2018¹

Streszczenie

Niniejszy artykuł skupia się na analizach dostępu młodzieży wiejskiej do studiów uniwersyteckich w Polsce. Podstawą źródłową analiz są dane z lat 2006–2018, które obejmują pełne populacje studentów z trzech uniwersytetów o różnym prestiżu naukowym usytuowanych w ośrodkach różnej wielkości. Z zebranych informacji wyłaniają się następujące tendencje. Po pierwsze, obserwujemy zwiększenie wskaźników obecności młodzieży wiejskiej w strukturze badanych uniwersytetów. Po drugie, zwiększyła się obecność młodzieży wiejskiej na uniwersytetach niezależnie od ich prestiżu naukowego i wielkości ośrodka, w którym funkcjonują; dotyczy to wszystkich typów i stopni powadzonych studiów (I stopnia, II stopnia, III stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich). Po trzecie, pomimo zwiększających się wskaźników obecności młodzieży wiejskiej na uniwersytetach dystanse – mierzone typem miejsca zamieszkania studentów – pomiędzy uczelniami o różnej pozycji naukowej pozostały bez zmian.

Słowa kluczowe: uniwersytet, nierówności w dostępie do studiów, młodzież wiejska

Dr, Instytut Socjologii; e-mail: krzwas@umk.pl; <https://orcid.org/0000-0003-1775-0011>

¹ Artykuł powstał w ramach projektu „Social diversity of universities and spatial and educational mobility of students in the context of the Bologna”, finansowanego ze środków I DUB UMK Debiuty 2.

WPROWADZENIE

Szkolnictwo wyższe w Polsce (i na świecie) przeżywa okres wyjątkowej w swej historii ekspansji. Jednak pomimo jego powszechności wciąż nierozwiązana pozostaje kwestia nierówności w dostępie do szkolnictwa wyższego. Oczywiście to konteksty krajowe decydują o specyfice owych nierówności i w konsekwencji kierunku prowadzonych badań. W przypadku Polski jednym z istotniejszych problemów społecznych – mających swoje umocowanie w historii – jest kwestia dostępu młodzieży wiejskiej do kształcenia uniwersyteckiego. Wieś przez lata stanowiła szczególne środowisko socjalizacyjne, które skupiało szereg niekorzystnych – z punktu widzenia dostępu do szkolnictwa wyższego – zjawisk społecznych, ekonomicznych i kulturowych. W ich efekcie na studia wyższe trafiał marginalny odsetek młodzieży wiejskiej. Wyjątkową instytucją w tym kontekście jest zwłaszcza uniwersytet, który pomimo swojego publicznego statusu (jest finansowany z publicznych pieniędzy) i bezpłatności dla studentów chcących się na nim kształcić, jest równocześnie wyjątkowo elitarny. Ów elitaryzm uniwersytetu wynika z długiej i bogatej tradycji, będącej źródłem wyjątkowego prestiżu i etosu akademickiego. Pielęgnowanie tej tradycji doprowadziło do powstania określonych mechanizmów rekrutacyjnych (selekcji i autoselekcji), co z kolei na przestrzeni lat przyczyniło się do petryfikowania struktury społecznej studentów tej instytucji. Dopiero transformacja ustrojowa i umasowienie szkolnictwa wyższego, w tym uniwersytetów, przyniosły zmiany w tym obszarze. W niniejszym artykule chciałbym podjąć temat dostępu do studiów uniwersyteckich młodzieży wiejskiej. Przedmiotem analiz jest dynamika zmian obecności młodzieży wiejskiej w strukturze trzech uniwersytetów o różnym prestiżu naukowym w latach 2006–2018. Rok 2006, będący górną cezurą analiz w tym artykule, stanowi apogeum umasowienia szkolnictwa wyższego w Polsce. Jest także zarazem początkiem głębokiego niżu demograficznego, który obok – czynników systemowych – wpłynął na kształt szkolnictwa wyższego. W niniejszym artykule próbuję odpowiedzieć na pytania, czy w tym okresie studia uniwersyteckie stały się bardziej dostępne dla młodzieży wiejskiej i czy proces ten w podobny sposób przebiegał na uniwersytetach o różnej pozycji naukowej.

EKSPANSJA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO (W TYM UNIWERSYTETÓW) W POLSCE – KONTEKST INSTYTUCJONALNY, SPOŁECZNY I DEMOGRAFICZNY

Proces umasowienia szkolnictwa wyższego w Polsce rozpoczął się *de facto* wraz z transformacją ustrojową. Przed 1990 rokiem miało ono charakter jedynie publiczny, właściwie elitarny – istniała niewielka liczba prestiżowych uczelni akademickich i niewiele większa liczba uczelni sprofilowanych zawodowo. Począwszy od 1990 roku obserwujemy w Polsce prawdziwy boom na studia wyższe. W okresie pomiędzy 1990 a 2005 rokiem liczba instytucji szkolnictwa wyższego wzrosła ze 112 do 445, w tym 315 stanowiły uczelnie prywatne, liczba studentów zaś – z 412 tys. do 1,95 mln, a wskaźnik skolaryzacyjny brutto zaczął gwałtownie rosnąć aż do 2010 roku (w 1990 roku wynosił zaledwie 12,9%, w 2010 roku – 53,8%, w 2018 roku – 46,2%). Tak szybki skok związany był z kilkoma procesami. Po pierwsze, z istnieniem w społeczeństwie wielkiego rezerwuaru osób, które chciały uzupełnić wykształcenie, a w latach 80. nie miały możliwości studiowania. Po transformacji ustrojowej okazało się, że w wielu miejscach prywatyzowanej gospodarki (zdominowanej do tej pory przez sektor państwowy) do awansu zawodowego potrzebny był dyplom wyższej uczelni [Antonowicz 2015]. Po drugie, ze znaczącym wzrostem aspiracji edukacyjnych młodzieży chcącej zdobyć wyższe wykształcenie [CBOS 2017], generowanym w znacznej mierze przez zapotrzebowanie rynku pracy na wysokie kwalifikacje, które dawał dyplom ukończenia studiów wyższych [Misztal 2000]. Po trzecie, z presją demograficzną i systematycznie zwiększającymi się rocznikami maturzystów kończących szkoły średnie i planujących podjęcie studiów wyższych. Po czwarte, z procesami „zewnętrznej” i „wewnętrznej” prywatyzacji, które w polskich realiach oznaczały odpowiednio wzrost liczby prywatnych instytucji szkolnictwa wyższego oraz liczby studentów w tym sektorze, a także wzrost liczby studentów płacących za studia w sektorze publicznym [Kwiek 2010]. Ekspansja szkolnictwa wyższego w tym okresie (1990–2005) miała charakter spontaniczny i nieskoordynowany, a jego konsekwencją była ewolucja systemu z poziomu dostępu elitarnego do powszechnego [Kwiek 2017: 3].

Po 2005 roku trendy w szkolnictwie wyższym powoli zaczęły się odwracać – liczba instytucji szkolnictwa wyższego, studentów i wskaźniki skolaryzacyjne zaczęły się zmniejszać. Obecnie mamy w Polsce 392 uczelnie wyższe, z czego 230 to uczelnie niepubliczne, na których studiuje 1,23 mln studentów [Szkoły wyższe 2018]. Zmiany w szkolnictwie wyższym po 2005 roku były spowodowane przede wszystkim odwróceniem się trendu demograficznego

i wyczerpaniem rezerwuaru osób uzupełniających wykształcenie. Sprawilo to, że kolejne roczniki maturzystów były wyraźnie mniej liczne, co skutkowało słabszą rekrutacją do szkolnictwa wyższego, zwłaszcza płatnego [Antonowicz, Gorlewski 2011]. Jest to o tyle istotne, że zmniejszenie bazy rekrutacyjnej (w wyniku niżu demograficznego) szkolnictwa wyższego przy jednoczesnym zachowaniu przez uczelnie puli miejsc dało możliwość podjęcia studiów, zwłaszcza w bezpłatnym sektorze publicznym, studentom o niższym poziomie kapitału kulturowego i zasobów ekonomicznych [por. Antonowicz, Wasielewski, Domalewski 2020].

Na ten wątek wpływu demografii na szkolnictwo wyższe zwraca uwagę między innymi Marek Kwiek [2017]. Jego zdaniem niż demograficzny faktycznie doprowadził do odwrócenia trendu prywatyzacyjnego w szkolnictwie wyższym i ponownej „de-prywatyzacji” tego sektora. Oczywiście wpływ na to miały również inne czynniki i okoliczności, m.in. postępująca inflacja wyższego wykształcenia (i studiów wyższych), spadające aspiracje edukacyjne młodzieży, luka kompetencyjna, wynikająca z niedopasowania profili wykształcenia absolwentów wyższych uczelni i zapotrzebowania gospodarki czy związane z tym zjawisko przeedukowania (*overeducation*) [Sobczak 2018; Stankiewicz 2014; Wasielewski 2012]. W ostatnich latach dodatkowo zmienił się algorytm finansowania szkolnictwa wyższego. Wprowadzono nowy, wyraźnie pro jakościowy mechanizm (tzw. SSR – *Student Staff Ratio*), bodźcujący uczelnie do bardziej przemyślanej polityki rekrutacyjnej. W jego ramach zdefiniowano optymalną liczbę studentów przypadającą na pracownika naukowego, która ma przełożenie na wysokość dotacji budżetowej. Wpływ mechanizmu widoczny jest zwłaszcza w przypadku publicznych uniwersytetów wielkomiejskich, które musiały zmniejszyć limity przyjęć na szczególnie popularne kierunki studiów, aby utrzymać optymalną wysokość dotacji. Z kolei beneficjentem tych zmian wydają się być uczelnie niepubliczne, zwyczajowo nastawione biznesowo do procesu rekrutacji, oraz mniej popularne uczelnie publiczne w mniejszych ośrodkach akademickich.

Znaczącym przemianom pomiędzy 1990 a 2020 rokiem uległy też same klasyczne uniwersytety (nieprzymiotnikowe), które cieszyły się i cieszą tradycyjnie wysokim prestiżem jako instytucje elitarne. Posiadanie przez miasto uniwersytetu było (i jest) powodem do dumy. Nie dziwi zatem fakt, że wraz z otwarciem się szkolnictwa wyższego na studentów po 1990 roku i kolejnymi reformami systemowymi zapotrzebowanie na uczelnie akademickie, a zwłaszcza uniwersytety, gwałtownie wzrosło [Marszałek 2010]. Władze państwa, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym i samorządowym, zezwoliły na tworzenie kolejnych uniwersytetów niezależnie od spełniania przez nie formalnych kryteriów zapisanych w ustawie. W konsekwencji ich liczba w ostatnich trzech dekadach

zwiększyła się z 11 do 19, a liczba miast będących siedzibą tej prestiżowej instytucji – z 10 do 17. Ewoluowała również liczba studentów studiujących na uniwersytetach. W 1990 roku było zaledwie 141,1 tys. studentów, w 2005 roku aż 4-krotnie więcej – 563,1 tys. Obecnie (rok akademicki 2018/2019) na studiach uniwersyteckich w Polsce studiuje 363,6 tys. osób, z czego 80% na studiach stacjonarnych [Szkoly wyższe 2005; 2018].

Umasowienie uniwersytetów było – podobnie jak i uczelni innego typu – konsekwencją rosnącego popytu na kształcenie akademickie oraz dominujących tendencji demograficznych. Nie byłyby jednak możliwe, zwłaszcza w pierwszej dekadzie XXI wieku, bez masowej prywatyzacji (wewnętrznej i zewnętrznej) kształcenia i urynkowania wartości dyplomu ukończenia studiów wyższych. Upowszechnienie kształcenia uniwersyteckiego doprowadziło do zwiększenia liczby studentów na uniwersytetach między innymi dzięki zwiększeniu liczby miejsc oferowanych młodzieży na studiach stacjonarnych (efekt regulacji „pieniądz idzie za studentem”) oraz znacznemu rozbudowaniu studiów niestacjonarnych. Oczywiście zwiększenie liczby przyjęć na studia znacząco poprawiło przychody uczelni, jednak wiązało się również z mniejszą selekcyjnością maturzystów na wejściu do systemu i tym samym z pogorszeniem jakości kształcenia. Na uczelnie zaczęto przyjmować osoby, które wcześniej nie kwalifikowały się na studia stacjonarne. Pogarszająca się jakość kształcenia wynikała zarówno z przyjmowania na studia młodych ludzi o niższym poziomie kapitału kulturowego (konsekwencja ewolucji uniwersytetu elitarnego w masowy), deficytów infrastrukturalnych, zbyt małej liczby nauczycieli akademickich w stosunku do szybko rosnącej liczby studentów oraz często nieadekwatnych do wyzwań współczesności i oczekiwań studentów treści i metodyki kształcenia. Z biegiem czasu wraz z upowszechnieniem się studiów wyższych (w tym uniwersyteckich) pojawiła się inflacja wartości kształcenia akademickiego i dyplomu ukończenia studiów. Przyczyniły się do tego przemiany postaw młodzieży (wpływ globalnych przemian społecznych), która coraz częściej postrzegała dyplom uczelni jako swoisty kredencjał, mający określoną wartość rynkową, definiujący jej szanse na uzyskanie lepszej (lepiej płatnej pracy) lub gorszej (gorzej płatnej pracy) pozycji na rynku pracy [por. Antonowicz, Krawczyk-Radwan, Walczak 2011]. Nie zmienia to jednak faktu, że jakość kształcenia w uczelniach publicznych, zwłaszcza w uniwersytetach, jest wciąż wyższa aniżeli w uczelniach niepublicznych. Decydują o tym zarówno wyższy potencjał naukowo-badawczy tych uczelni, ich społeczny prestiż, jak i silniejsze mechanizmy selekcyjne tak na wejściu do instytucji, jak i w trakcie studiów. Przekłada się to z kolei na wyższą stopę zwrotu z edukacji, która jest wyższa na uczelniach medycznych i technicznych, elitarnych publicznych

uniwersytetach aniżeli w uczelniach zawodowych i uczelniach niepublicznych [Długosz 2013; Jasiński i in. 2017; Zając, Jasiński, Bożykowski 2017].

Wysoki popyt młodzieży na studia wyższe oraz coraz bardziej zróżnicowane potrzeby studentów przyczyniły się do daleko idącego wewnętrznego zróżnicowania się (zarówno horyzontalnego, jak i wertykalnego) całego systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Wynika ono z odmiennych oczekiwań wobec instytucji szkolnictwa wyższego studentów o różnym pochodzeniu społeczno-kulturowym, jak i urynkowienia wartości dyplomu wyższych uczelni. Dodatkowo uczelnie w naturalny sposób różnicuje ich profil, potencjał naukowo-badawczy, jakim dysponują, długość i odmienność tradycji akademickiej czy lokalizacja. Procesy różnicowania się uczelni i urynkowienie całego sektora szkolnictwa wyższego doprowadziły do zwiększenia znaczenia w przestrzeni publicznej różnego rodzaju lokalnych i globalnych rankingów uczelni. W znaczący sposób wpływają one na wybory edukacyjne studentów (proces autoselekcji), mobilność przestrzenną młodzieży i w konsekwencji na potencjał poszczególnych uczelni i regionów [por. Antonowicz, Wasielewski, Domalewski 2020].

DOSTĘP MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ DO STUDIÓW WYŻSZYCH

Z przyczyn strukturalnych, ekonomicznych, a przede wszystkim ideologicznych szkolnictwo wyższe w PRL miało charakter elitarny. Możliwość podjęcia studiów miała relatywnie niewielka grupa społecznie wyselekcjonowanej młodzieży, głównie inteligenckiego pochodzenia [Wasielewski 2013]. I pomimo socjotechnicznych prób kształtowania zbiorowości studentów zgodnie z przekazem ideologicznym (m.in. poprzez przyznawanie punktów za pochodzenie społeczne młodzieży wywodzącej się z rodzin chłopskich i robotniczych) sytuacji tej nie udało się zmienić właściwie do końca PRL-u [Zysiak 2016]. Dopiero transformacja ustrojowa przyniosła w tym obszarze bardziej istotne zmiany. Jedną z nich była zmiana rozumienia partycypacji w szkolnictwie, która zdaniem Kwieka ewoluowała w ostatnich trzech dekadach „... z «przywileju» wynikającego z urodzenia lub talentu [...] w «prawo» tych, którzy mają określone kwalifikacje formalne (lata 90. XX w.), a następnie w «obowiązek» ciążyący na dzieciach z klasy średniej (w pierwszej dekadzie XXI w. i później), które w praktyce nie mogą uniknąć wyższego wykształcenia” [Kwiek 2015: 114]. Ta ewolucja partycypacji miała swoje odzwierciedlenie zarówno w zmianach strukturalnych w obszarze całego szkolnictwa wyższego, jego upowszechnieniu i ekspansji, jak i ewolucji modelu od elitarnego do powszechnego w myśl propozycji Martina Trowa [2007]. O zmianach tych świadczy w wymiarze instytucjonalnym wzrost liczby wyższych

uczelnii oraz studentów w nich studiujących, a w wymiarze społecznym wzrost dostępu do studiów wyższych młodzieży z grup defaworyzowanych (z rodzin o niskim poziomie kapitału kulturowego).

Jedną z takich grup jest młodzież zamieszkująca obszary wiejskie, które, patrząc historycznie, stanowiły przez lata obszar szczególnej kumulacji niekorzystnych czynników, zarówno natury społecznej, jak i ekonomicznej [Hałamska, Stanny, Wilkin 2019]. W ich konsekwencji młodzież wiejska miała – w porównaniu z miejską – wyraźnie utrudniony dostęp do powszechnej edukacji, czego zwieńczeniem była nieproporcjonalna do liczby młodzieży zamieszkującej na obszarach wiejskich obecność na studiach wyższych. Z nielicznych danych na temat udziału młodzieży wiejskiej w zbiorowości studentów na wyższych uczelniach wynika, że w roku akademickim 1999/2000 młodzież wywodząca się ze wsi stanowiła 23,9% ogółu studentów [Świerzbowska-Kowalik 2000: 112]. Dane zawarte w *Diagnozie Społecznej* z 2013 roku pokazują, że od początku transformacji ustrojowej nastąpił proces większego zróżnicowania wskaźników edukacyjnych w zależności od wielkości miejsca zamieszkania. Im większa miejscowość, tym większy odsetek uczącej się młodzieży. Oznacza to, że młodzież wiejska nie zmniejszyła dystansu do młodzieży zamieszkującej w miastach [Diagnoza społeczna 2013: 101]. Potwierdzają to badania Zbigniewa Sawińskiego [2018], które wskazują na względnie stabilny wpływ pochodzenia społecznego na pójście na uniwersytet po ukończeniu szkoły średniej w Polsce po 1989 roku w porównaniu z okresem socjalistycznym. Z nieco bardziej szczegółowych danych zebranych przez Mikołaja Herbsta i Jakuba Roka [2014] wynika z kolei, że w okresie ekspansji szkolnictwa wyższego wyraźnie osłabły mechanizmy reprodukcji edukacyjnej, co przełożyło się na większą dostępność tego sektora dla studentów pochodzących z rodzin o niskim poziomie kapitału kulturowego (wykształceniu) i niskich dochodach, żyjących w mniejszych ośrodkach miejskich. Autorzy ci [Herbst, Rok 2014: 14] zwracają jednak uwagę, że równocześnie nastąpił też proces horyzontalnego różnicowania się dostępności studiów wyższych dla młodzieży. Jako przykład podają istotny wzrost zainteresowania studentów mniej prestiżowymi, płatnymi i niestacjonarnymi kierunkami studiów. Podobne spostrzeżenia poczyniła Alicja Zawistowska [2012], której zdaniem procesy umasowienia szkolnictwa wyższego, jakkolwiek zmniejszają nierówności o charakterze wertykalnym w dostępie do studiów wyższych młodzieży z grup nieuprzywilejowanych, równocześnie jednak wpływają na ujawnienie się nierówności w wymiarze horyzontalnym. Proces ten w swoich badaniach kohort urodzonych w latach 1960–1988 potwierdziła ostatnio Katarzyna Kopycka [2020]. Z jej badań wynika, że istnieją dowody na to, że studenci o niższym pochodzeniu społecznym wybierają mniej prestiżowe

uczelnie i niższej jakości programy edukacyjne, oferowane od wczesnych lat 90. głównie przez prywatny sektor szkolnictwa wyższego. Proces ten – zdaniem Kopyckiej – przyczynił się do powstania/utrwalenia podziału na dwie kategorie: elitarne szkolnictwo wyższe, zazwyczaj publiczne, dla młodzieży wywodzącej się z rodzin o wysokim kapitale kulturowym, i powszechne, mniej prestiżowe, zazwyczaj prywatne, ukierunkowane na pozyskiwanie młodzieży dysponującej niskim kapitałem kulturowym. Zatem dostępność studiów wyższych dla osób pochodzących z niższych grup społecznych wzrosła, ale kosztem przekierowania ich do szkolnictwa wyższego „drugiej kategorii” [Kopycka 2020]. Argumentów na istnienie znacznego zróżnicowania studentów w Polsce pod względem statusu społeczno-ekonomicznego dostarczają również badania Krzysztofa Czarneckiego. Wynika z nich, że prestiż uczelni znacząco wpływa na strukturę społeczną studentów. Szczególnie wyróżniają się na tle polskiego szkolnictwa wyższego stołeczne uczelnie elitarne rekrutujące wyraźnie częściej młodzież wywodzącą się z rodzin o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym [Czarnecki 2015]. To społeczne zróżnicowanie zdają się potwierdzać najnowsze szacunki GUS, z których wynika, że w roku akademickim 2018/2019 niemal jedna trzecia wszystkich studentów to osoby zamieszkałe na wsi. Ich najwyższy odsetek odnotowano w szkołach rolniczych – 45,5%, w szkołach resortu spraw wewnętrznych i administracji – 44,6% oraz wyższych szkołach pedagogicznych – 41,5%. Najmniej osób zamieszkałych na wsi odnotowano w wyższych szkołach artystycznych – 22,0% [Szkoły wyższe 2018: 15]. Brak niestety bardziej szczegółowych danych dotyczących uniwersytetów i ich zróżnicowania w tym obszarze.

Wyniki dotychczasowych badań – jakkolwiek niespójne – zdają się pokazywać, iż młodzież wiejska, zwłaszcza ta wywodząca się z rodzin o niższym statusie społecznym i mająca mniejsze szanse edukacyjne, jest niewątpliwym beneficjentem zmian ilościowych w polskim szkolnictwie wyższym. Pokazują jednak również zróżnicowanie wewnątrz jej obecności w strukturze uczelni różnego typu czy na różnych kierunkach studiów. Kontynuując wcześniejsze badania [Wasielewski 2013], w niniejszym artykule chciałbym przyjrzeć się, jak kształtuje się obecność młodzieży wiejskiej na publicznych uniwersytetach. W tym celu stawiam następujące pytania szczegółowe: Czy jest ona zróżnicowana ze względu na prestiż naukowy uczelni (definiowany przez miejsce w rankingu uczelni wyższych)? Czy stopień studiów (studia I, II, III stopnia) również różnicuje obecność młodzieży wiejskiej na uniwersytetach?

UWAGI METODOLOGICZNE

Przeprowadzenie badań nad społecznym pochodzeniem studentów generuje szereg problemów dotyczących: dostępu do danych, ich formatu (niejednolite dane), porównywalności kluczowych zmiennych społeczno-ekonomicznych (brak jasno określonych definicji takich zmiennych jak: pochodzenie społeczne czy wielkość miejsca zamieszkania) czy wielkości potencjalnie analizowanej zbiorowości [por. Wasielewski 2013]. Obecnie istotną barierę w dostępie do danych osobowych stanowią również regulacje prawne, m.in. RODO. Do połowy pierwszej dekady XXI wieku trudność z dostępem do danych studentów wynikała również z braku jednolitego systemu informatycznego, który zbierałby i porządkował tego typu dane. Obecnie jednym z takich systemów jest USOS (Uniwersytecki System Obsługi Studiów), który wspomaga zarządzanie tokiem studiów w kilkudziesięciu wyższych uczelniach w Polsce i stanowi zarazem jedno ze źródeł danych dla największego repozytorium informacji o szkolnictwie wyższym, a mianowicie systemu POLON. Jakkolwiek system USOS funkcjonuje od 2000 roku, to jednak uczelnie, które z niego korzystały, początkowo nie przywiązywały wagi do kompletności zamieszczanych tam danych studentów, w związku z czym pierwsze zbiory danych zamieszczone w USOS są niepełne. O względnie kompletnych i porównywalnych zbiorach danych studentów możemy mówić dopiero od 2006 roku. Ten właśnie rok stanowi cezurę wyznaczającą początek analiz dynamicznych zawartych w niniejszym artykule.

Dane studentów do systemu USOS są pozyskiwane z formularzy rejestracyjnych kandydatów na studia. Niestety nie uwzględniają one, poza płcią i miejscem zamieszkania (w ujęciu wieś–miasto), żadnych innych zmiennych społecznych (np. zawodu rodziców, sytuacji materialnej czy poziomu ich wykształcenia). Zresztą i te istniejące są często obciążone niedokładnością, która uniemożliwia pełniejszą i bardziej adekwatną analizę danych (i kategoryzowania zmiennych). Na przykład brak pełnego adresu studenta (np. kodu pocztowego) nie pozwala na zidentyfikowanie dokładnego miejsca zamieszkania – miejscowości, gminy czy województwa. Ich określenie (w bazie danych nie uwzględniono tego typu zmiennych) wymagałoby pozyskania dokładnego adresu zamieszkania studenta (większość uczelni odmówiła jego podania ze względu na regulacje RODO) i indywidualnego (dla każdego studenta) zidentyfikowania konkretnej jednostki administracyjnej. W przypadku trzech wybranych uczelni dotyczyłoby to ok. 90 tys. studentów w jednym punkcie pomiarowym, a w tym przypadku było ich 7 pomiędzy 2006 a 2018 rokiem. Z tych też powodów niemożliwe było zróżnicowanie „wiejskości” studentów zamieszkujących na wsi, w tym zwłaszcza wyodrębnienie grupy studentów podmiejskich zamieszkujących w tzw. pierście-

niach wiejskich otaczających duże aglomeracje miejskie. W konsekwencji jedyną istniejącą, pewną i łatwo dostępną zmienną okazał się typ miejsca zamieszkania (wieś–miasto). W formularzu rejestracyjnym i systemie USOS widnieje ona w takiej właśnie postaci.

Udzielenie zgody na dostęp badaczy do zgromadzonych w systemie USOS danych leży w gestii poszczególnych uczelni. Wielomiesięczne starania o uzyskanie zgody na udostępnienie zanonimizowanych danych studentów (z podziałem na wiejskich–miejskich) z wszystkich uczelni posiadających system okazało się nieskuteczne. Spośród 55 uczelni posługujących się tym systemem pełne zbiory danych udało się uzyskać jedynie z 10, w tym z 7 uniwersytetów. Uzyskanie danych z tak niewielkiej liczby uczelni znacząco ograniczyło możliwości planowanych analiz.

W konsekwencji powyższych ograniczeń w niniejszych analizach opieram się na zbiorczych danych pozyskanych z systemu USOS obejmujących pełną populację studentów studiów stacjonarnych (z pominięciem braków danych) trzech celowo dobranych uniwersytetów szerokoprofilowych. Wytypowałem do nich trzy publiczne uniwersytety szerokoprofilowe różniące się prestiżem i potencjałem naukowym, wielkością instytucji mierzoną liczbą studentów, wielkością ośrodka, w którym uczelnie są ulokowane, a także lokalizacją geograficzną [Perspektywy 2020]. Intencją takiego doboru (w ramach dostępnych uczelni) było ukazanie zmian w zakresie obecności studentów wiejskich na studiach uniwersyteckich w możliwie szerokim spektrum instytucjonalnego zróżnicowania [por. tabela 1]. Prezentowane analizy obejmują studentów studiujących w latach 2006–2018 i zamieszkujących na wsi. Wnioskowanie ograniczam tylko i wyłącznie do tej zbiorowości.

TABELA 1. Typy analizowanych uniwersytetów

Typ uczelni	Uniwersytet A (UW w Warszawie)	Uniwersytet B (UMK w Toruniu)	Uniwersytet C (UO w Opolu)
Charakterystyka	Jeden z największych (jeżeli chodzi o liczbę studentów) i najlepszych (biorąc pod uwagę potencjał naukowy i miejsce w rankingach wyższych uczelni) polskich uniwersytetów o bardzo dużym prestiżu oraz długiej tradycji akademickiej. Zlokalizowany w ośrodku metropolitalnym.	Średniej wielkości (biorąc pod uwagę liczbę studentów) uniwersytet badawczy o znacznym prestiżu naukowym, o relatywnie krótkiej tradycji. Zlokalizowany w średnim (niemetropolitalnym) ośrodku miejskim w województwie kujawsko-pomorskim.	Mały uniwersytet (biorąc pod uwagę liczbę studentów), lokalnie sprofilowany, charakteryzujący się raczej niskim prestiżem naukowym i mający krótką tradycję akademicką. Zlokalizowany w mniejszym ośrodku miejskim na Dolnym Śląsku.

Źródło: badania własne.

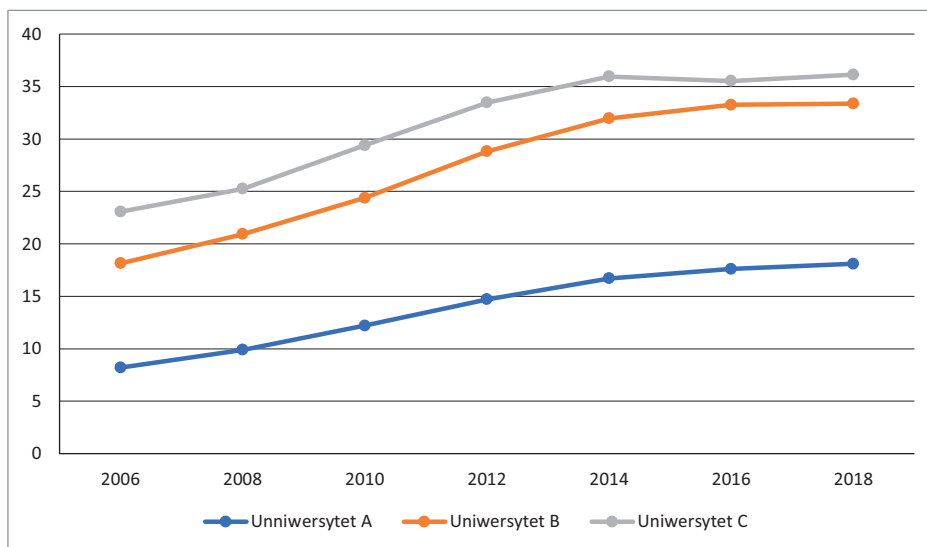
MŁODZIEŻ WIEJSKA NA POLSKICH UNIWERSYTETACH

Analiza pozyskanych danych wskazuje, że liczba młodzieży wiejskiej na studiach uniwersyteckich systematycznie wzrasta, jednak odsetek młodzieży wiejskiej na danej uczelni jest uzależniony od jej prestiżu naukowego (i najprawdopodobniej lokalizacji²). Im lepszy uniwersytet, tym mniejszy odsetek wśród jego studentów stanowi młodzież wiejska. Na najbardziej prestiżowym uniwersytecie A obecnie (2018 rok) studiuje na wszystkich typach studiów (z pominięciem studiów III stopnia) zaledwie 18,1% młodzieży wiejskiej; na uniwersytecie B (o średnim prestiżu naukowym, ulokowanym w średniej wielkości miejscowości) odsetek młodzieży wiejskiej wśród studentów jest wyraźnie wyższy i wynosi 33,4%; na uniwersytecie o najniższym prestiżu, zlokalizowanym w mniejszej miejscowości studiuje najwięcej, bo 36,1% młodzieży wiejskiej. Pomiedzy 2006 a 2018 rokiem odsetek młodzieży wiejskiej w strukturze analizowanych uniwersytetów zwiększył się o 10–15 p.p. Wzrost wskaźników obecności młodzieży wiejskiej nastąpił na wszystkich uczelniach, niezależnie od ich prestiżu i pozycji akademickiej. Na najbardziej prestiżowym uniwersytecie metropolitalnym (uniwersytet A) młodzież wiejska zwiększyła swoją obecność na studiach wyższych z 8,2% do 18,1%; na uniwersytecie o średnim prestiżu (uniwersytet B) z 18,1% do 33,4%, a na uniwersytecie o najniższym prestiżu z 23,1% do 36,1%. Na przestrzeni analizowanych dwunastu lat we wszystkich uczelniach nastąpił wzrost udziału młodzieży wiejskiej w populacji studentów, a dystanse między poszczególnymi uczelniami pod względem udziału w populacji tej kategorii pozostały w zasadzie niezmiennie. W roku 2006 różnica między odsetkiem młodych mieszkańców wsi na najlepszym spośród analizowanych i działającym w dużym ośrodku miejskim uniwersytecie A i regionalnym uniwersytecie o niskim prestiżu (uniwersytet C) wynosiła – 15 p.p., a w roku 2018 – 18 p.p. Wydaje się zatem, że głównie na skutek zmian demograficznych wszystkie porównywane uczelnie stały się bardziej dostępne dla młodzieży wiejskiej, choć stopień tej dostępności pozostał w zasadzie niezmienny. Warto w tym momencie jednak zwrócić uwagę na samą dynamikę zmiany. Jest ona tym większa, im lepszy jest uniwersytet. Największą dynamikę zmian, jeśli chodzi o obecność młodzieży wiejskiej w strukturze akademickiej, można zaobserwować na największym i najlepszym uniwersytecie A – wzrost o 221% w ciągu ostatnich 12 lat, następnie na uniwersytecie B (o średnim prestiżu, ulokowanym w średniej wielkości miejscowości) – wzrost o 184%, a naj-

² Wątek ten omawiany jest bardziej szczegółowo w tekście *Expect the Unexpected? The rural youth, demographic decline and public universities of Poland* [Antonowicz, Wasielewski, Domalewski 2020].

mniejszą – na najsłabszym i najmniejszym uniwersytecie C (wzrost o 156%) [por. wykres 1].

WYKRES 1. Odsetek młodzieży wiejskiej ogółem na studiach uniwersyteckich (studia I, II stopnia i studia jednolite magisterskie) w %

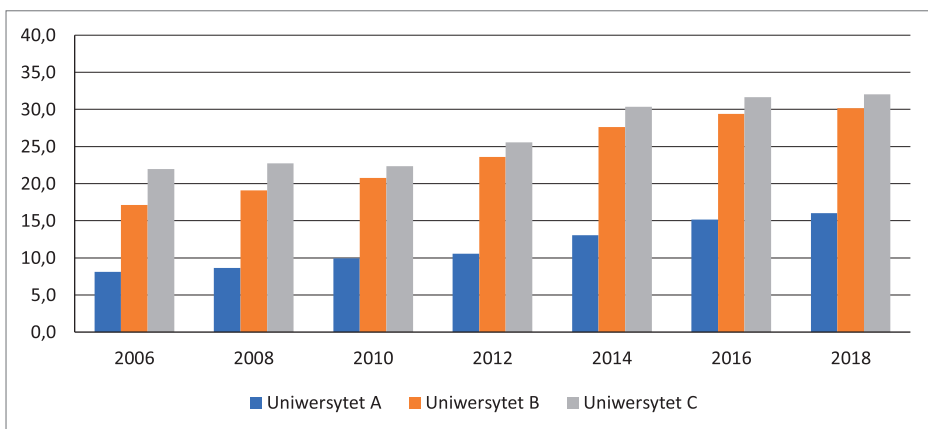

Źródło: badania własne.

Wzrost w ostatnich 12 latach odsetka młodzieży wiejskiej w strukturze uniwersytetów jest spowodowany kilkoma czynnikami. Po pierwsze, zwiększeniem odsetka młodzieży wiejskiej w grupie wiekowej 19–24-latków (w wieku studenckim). W roku 2006 młodzież wiejska w wieku studenckim stanowiła 39,2% ogółu młodzieży w tym wieku, w roku 2017 stanowiła już 47%, czyli aż o 7,8 p.p. więcej, co oznacza wzrost o niemal 1,1 mln osób. Ta zmiana to efekt wyższych wskaźników dzietności na wsi w porównaniu z miastem oraz procesów migracyjnych na obszary wiejskie (głównie podmiejskie) [Frenkel, Rosner, Stanny 2019; Biegańska 2019]. Po drugie, pojawieniem się możliwości podjęcia bezpłatnych studiów na publicznych uniwersytetach. To konsekwencja względnego utrzymywania (nieproporcjonalnego do trendu demograficznego i popytu na studia) puli miejsc na studiach, z czego prawdopodobnie skorzystała młodzież wiejska. Można domniemywać, że opisywane zjawisko stanowi też skutek efektu EMI (*Effectively Maintained Inequality* [por. Lucas 2001]), czyli nasycenia uniwersytetów (niezależnie od prestiżu naukowego) młodzieżą dys-

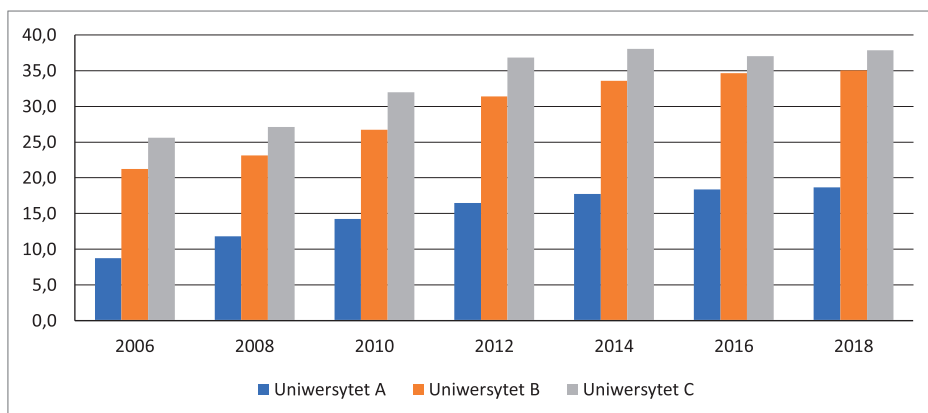
ponującą wysokim kapitałem kulturowym (m.in. wielkomiejską). W związku z powyższym nastąpiło zmniejszenie selekcyjności w procesie rekrutacyjnym, co wpłynęło na zwiększenie szans młodzieży wiejskiej na podjęcie studiów, zarówno na prestiżowym uniwersytecie, jak i na kierunkach uważanych za elitarne [por. Antonowicz, Wasielewski, Domalewski 2020].

WYKRES 2. Odsetek studentów wiejskich na studiach jednolitych magisterskich. Procentowanie w obrębie uczelni (w %)

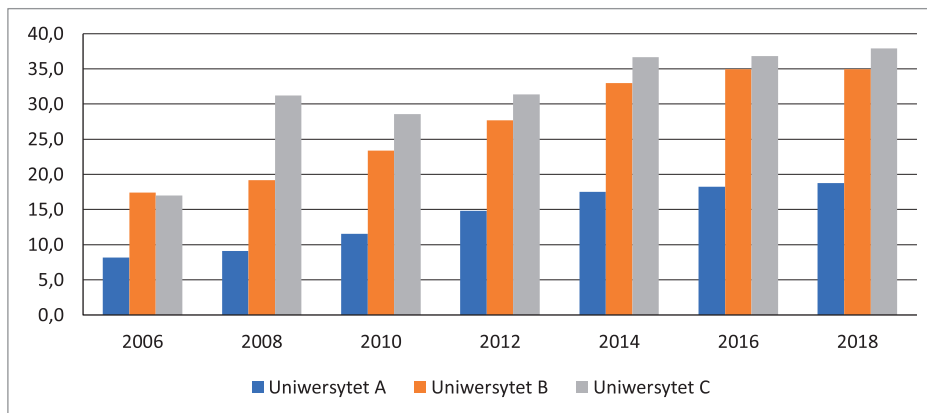
Źródło: badania własne.

WYKRES 3. Odsetek studentów wiejskich na studiach I stopnia. Procentowanie w obrębie uczelni (w %)

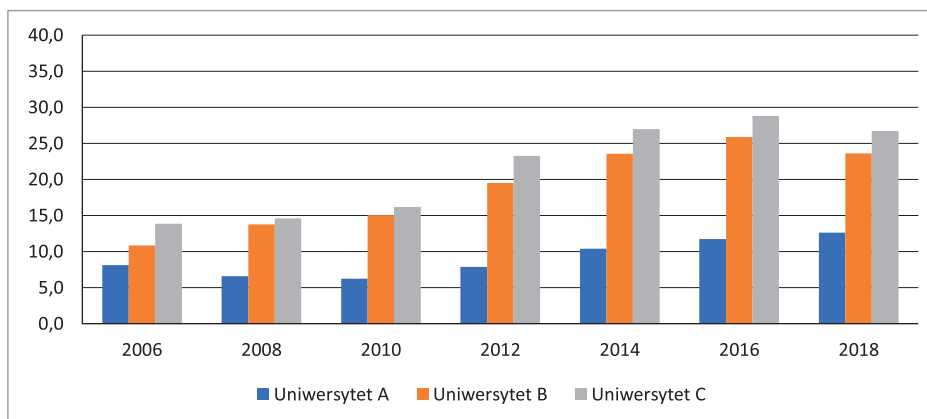
Źródło: badania własne.

WYKRES 4. Odsetek studentów wiejskich na studiach II stopnia. Procentowanie w obrębie uczelni (w %)

Źródło: badania własne.

WYKRES 5. Odsetek studentów wiejskich na studiach III stopnia. Procentowanie w obrębie uczelni (w %)

Źródło: badania własne.

Niezależnie od prestiżu naukowego uniwersytetu (pozycji w rankingu) oraz typu i stopnia studiów (I, II, III stopień bądź studia jednolite magisterskie) możemy zaobserwować w analizowanym okresie (lata 2006–2018) wzrost udziału młodzieży wiejskiej w populacji studentów. O ile jednak w 2006 roku (szczyt umasowienia szkolnictwa wyższego) różnice w odsetku młodzieży wiejskiej na

poszczególnych typach studiów były znaczne, o tyle w 2018 roku wyraźnie się zmniejszyły. W 2006 roku we wszystkich porównywanych uczelniach najbardziej dostępne dla młodzieży wiejskiej były studia pierwszego stopnia, co wynikało przede wszystkim z większej podaży tego typu formy kształcenia. Studia drugiego stopnia i jednolite magisterskie charakteryzowały się relatywnie niższym udziałem młodzieży wiejskiej w populacji studentów. Najprawdopodobniej było to konsekwencją przeprowadzenia bardziej selektywnej rekrutacji na studia tego typu i tym samym zapewnienia ich większej elitarności. Jednak umasowienie szkolnictwa wyższego przyniosło inflację dyplomów studiów wyższych (i zmniejszające się aspiracje edukacyjne), co przy wyraźnym spadku liczby ludności w wieku 19–24 lat spowodowało, że w roku 2018 studia II stopnia stały się mniej atrakcyjnym towarem na rynku usług akademickich. W konsekwencji stały się one równie dostępne dla młodzieży wiejskiej jak studia pierwszego stopnia. Nieco mniej dostępnym dla młodzieży wiejskiej typem studiów pozostały jednolite studia magisterskie, chociaż różnice pomiędzy nimi a studiami I i II stopnia są relatywnie niewielkie i kształtują się na poziomie 3–6 p.p. Różnice w przypadku studiów jednolitych magisterskich wynikają najprawdopodobniej z faktu, że mają one bardziej selekcyjny charakter (mniejsza liczba kierunków studiów, mniejsza liczba miejsc na studiach, egzamin wstępny na niektóre z nich). W trybie pięcioletnim na uniwersytetach funkcjonują takie kierunki studiów, jak: prawo, medycyna czy psychologia, które posiadają bardzo skuteczne procedury selekcyjno-rekrutacyjne.

O pewnej elitarności – w odniesieniu do typu studiów – możemy mówić jedynie w przypadku studiów III stopnia (studiów doktoranckich). Chociaż i na tych studiach między 2006 a 2018 rokiem młodzież wiejska wyraźnie zwiększyła swoją obecność. Największy – bo aż dwukrotny – wzrost wskaźników obecności młodzieży wiejskiej można odnotować na uniwersytetach mniej prestiżowych (typ B i C). W przypadku uniwersytetu A możemy mówić o zwiększeniu odsetka młodzieży wiejskiej na studiach doktoranckich (studia III stopnia) o 50%. Wciąż jednak na uniwersytecie typu A jedynie co ósmy student (12,6%) studiów III stopnia to mieszkaniec obszarów wiejskich. W przypadku uniwersytetów typu B i C analogiczne wskaźniki są dwukrotnie wyższe i wynoszą odpowiednio 23,6% i 26,7%. W 2016 roku na uniwersytetach typu B i C dostrzec możemy odwrócenie tendencji i spadek odsetka młodzieży wiejskiej na studiach III stopnia, co nie nastąpiło w przypadku uniwersytetu A. Tapnięcie to prawdopodobnie należy wiązać ze zmniejszeniem puli dostępnych miejsc dla studentów w mniejszych uczelniach (por. wykres 5).

Warto zwrócić uwagę na zróżnicowanie obecności młodzieży wiejskiej na uniwersytetach o różnym prestiżu i pozycji naukowej. Można się pokusić o stwierdzenie, że o elitarności uniwersytetu wciąż świadczy skład społeczny jego studentów. W analizowanym okresie – pomimo zwiększenia odsetka studentów wiejskich na każdej z badanych uczelni – zmianie nie uległ dystans pomiędzy nimi w tym zakresie. Uczelnia elitarna (uniwersytet A) pozostała elitarna (rekrutując w głównej mierze studentów miejskich), a uczelnia regionalna (uniwersytet C) pozostała regionalna, rekrutując wyraźnie częściej młodzież wiejskiego pochodzenia. W przypadku uczelni środka (uniwersytet B) dostrzec możemy zbliżanie się pod względem składu społecznego studentów do uczelni regionalnej (uniwersytet C). W przypadku uczelni B to najprawdopodobniej konsekwencja kłopotów rekrutacyjnych mniejszych uczelni regionalnych, mających swoje źródła w procesach demograficznych i depopulacyjnych (szybko zmniejszającej się liczbie 19-latków). Uczelnie tego typu, „tracąc” młodzież miejską, uzupełniają luki rekrutacyjne młodzieżą zamieszkałą na terenach wiejskich.

KONKLUZJE

Z przeprowadzonych analiz wynika, że pomiędzy 2006 a 2018 rokiem nastąpił znaczący wzrost udziału studentów pochodzenia wiejskiego we wszystkich typach uniwersytetów. Wpływ na to miała jednak najprawdopodobniej stale zmniejszająca się liczba maturzystów/kandydatów na studia wywołana niżem demograficznym przy względnie stabilnej liczbie oferowanych miejsc na studiach. Praktyka funkcjonowania publicznych uniwersytetów pokazała, że nie ograniczyły one limitów przyjęć, a jedynie otworzyły się na inny typ studenta. Beneficjentem tego procesu stała się młodzież wiejska, która „zajęła” wolne miejsca dostępne na bezpłatnych publicznych uniwersytetach.

Pomimo zwiększającej się obecności młodzieży wiejskiej na uniwersyteckich studiach wyższych wciąż istnieją znaczące dystanse (mierzone odsetkiem młodzieży wiejskiej) pomiędzy uczelniami o różnym prestiżu naukowym. Im większa i bardziej prestiżowa uczelnia, tym mniejszy odsetek młodzieży wiejskiej w strukturze jej studentów. Im mniejszy, bardziej regionalny uniwersytet, tym wyższy odsetek studentów wiejskich. Warto jednak zwrócić uwagę, że największa dynamika przyrostu studentów wiejskich została odnotowana na uczelni o wysokim prestiżu naukowym (uniwersytet A), a więc dotychczas najbardziej niedostępnym dla młodzieży wiejskiej.

Zaprezentowane analizy dynamiczne sugerują wpływ wielkości ośrodka, w którym znajduje się uniwersytet (oraz aspektu regionalnego), na dostęp młodzie-

ży wiejskiej do studiów uniwersyteckich. Jednak materiał, jakim dysponujemy, nie pozwala określić siły i kierunku wpływu obu tych czynników na wskaźniki obecności młodzieży wiejskiej na studiach wyższych. Nie jestem w stanie na podstawie niniejszych danych zweryfikować, czy o mniejszym odsetku młodzieży wiejskiej na prestiżowym uniwersytecie typu A decyduje jego pozycja naukowa czy może jednak bardziej moc gospodarcza miasta metropolitalnego (i regionu), która „przyciąga/odstrasza” określony typ studentów (proces autoselekcji).

BIBLIOGRAFIA

- Antonowicz Dominik, Krzysztof Wasielewski, Jarosław Domalewski.** 2020. “Expect the unexpected? The rural youth, demographic decline and public universities of Poland”. *Tertiary Education and Management* (w druku).
- Antonowicz Dominik.** 2015. Digital players in an analogue world: Higher education in Poland in the post-massification era. In: *Access and expansion post-massification opportunities and barriers to further growth in higher education participation*, B. Jongbloed, H. Vossensteyn (eds.), 63–82. London: Routledge. DOI: 10.4324/9780203829776.
- Antonowicz Dominik, Bartosz Gorlewski.** 2011. Demograficzne tsunami. Raport Instytutu Sokratesa na temat wpływu zmian demograficznych na szkolnictwo wyższe do 2020 roku. Warszawa: Instytut Sokratesa. https://wwsi.edu.pl/upload/large/Demograficzne_Tsunami_Institut_Sokratesa.pdf [dostęp: 30.11.2020]
- Antonowicz Dominik, Magdalena Krawczyk-Radwan, Dominika Walczak.** 2011. „Rola marki dyplomu w perspektywie niżu demograficznego w Polsce (2010—2020)”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 1(37): 87–105.
- Biegańska Jadwiga.** 2019. *Spoleczno-geograficzny wymiar przemian stref podmiejskich w Polsce*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.
- CBOS.** 2017. Czy warto się kształcić? Komunikat z badań nr 62. Warszawa: CBOS. https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_062_17.PDF. [dostęp: 12.07.2020].
- Czarnecki Krzysztof.** 2015: „Uwarunkowania nierówności horyzontalnych w dostępie do szkolnictwa wyższego w Polsce”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 1(45): 161–189.
- Diagnoza społeczna.** 2013. Warunki i jakość życia Polaków, J. Czapiński, T. Panek (red.). Warszawa. <http://ce.vizja.pl/en/issues/volume/7/issue/3.1>. [dostęp: 15.07.2020].
- Długosz Piotr.** 2013. „Sytuacja absolwentów studiów wyższych na rynku pracy a jakość wykształcenia”. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy* 33: 43–54.
- Frenkel Izasław, Andrzej Rosner, Monika Stanny.** 2019. Kształtowanie się populacji ludności wiejskiej. W: *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi*, M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin (red.), 77–117, t. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Halamska Maria, Monika Stanny, Jerzy Wilkin.** 2019. *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Herbst Mikołaj, Jakub Rok.** 2014. “Equity in an educational boom: Lessons from the expansion and marketisation of tertiary schooling in Poland”. *European Journal of Education* 49(3): 435–450.

- Jasiński Mikołaj, Marek Bożykowski, Agnieszka Chłoń-Domińczak, Tomasz Zając, Mateusz Żółtak.** 2017. "Who gets a job after graduation? Factors affecting the early career employment chances of higher education graduates in Poland". *Edukacja* 4(143): 17–30.
- Kopycka Katarzyna.** 2020. "Higher education expansion, system transformation, and social inequality. Social origin effects on tertiary education attainment in Poland for birth cohorts 1960 to 1988". *Higher Education* DOI: 10.1007/s10734-020-00562-x.
- Kwiek Marek.** 2010. *Transformacje uniwersytetu. Zmiany instytucjonalne i ewolucje polityki edukacyjnej w Europie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kwiek Marek.** 2015. *Uniwersytet w dobie przemian. Instytucje i kadra akademicka w warunkach rosnącej konkurencji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kwiek Marek.** 2017. „Prywatyzacja i deprywatyzacja: od ekspansji (1990–2005) do implozji (2006–2025) systemu szkolnictwa wyższego w Polsce”. *Nauka* 1: 39–67.
- Lucas Samuel R.** 2001. "Effectively maintained inequality: Education transitions, track mobility, and social background effect". *American Journal of Sociology* 106(6): 1642–1690.
- Marszałek Anna.** 2010. *Rola uczelni w regionie*. Warszawa: Difin.
- Miształ Bronisław.** 2000. Prywatyzacja wyższego wykształcenia w Polsce. Wyzwania w świetle transformacji systemowej. W: *Prywatyzacja szkolnictwa wyższego w Polsce*, B. Miształ (red.), 15–39. Kraków: Universitas.
- Perspektywy 2020: Ranking szkół wyższych 2020.** <http://ranking.perspektywy.pl/2020/>. [dostęp: 11.07.2020].
- Sawiński Zbigniew.** 2018. Social change, educational expansion, and inequality in access to education. In: *Dynamics of class and stratification in Poland*, I. Tomescu-Dubrow, K.M. Słomczyński, H. Domański, J. K. Dubrow, Z. Sawiński, D. Przybysz (eds.), 111–134. Budapest: Central European University Press.
- Sobczak Anna.** 2018. „Zjawisko przeedukowania i inflacji dyplomu akademickiego – na przykładzie społeczeństwa amerykańskiego”. *Studia Edukacyjne* 49: 431–444.
- Stankiewicz Łukasz.** 2014. „Spór o edukację wyższą w perspektywie teorii dóbr pozycjonalnych”. *Teraźniejszość–Człowiek–Edukacja* 66(2): 109–130.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2005 roku.** Warszawa: GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkoły-wyższe-i-ich-finance-w-2005-r,2,2.html?contrast=default>. [dostęp: 22.06.2020].
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 roku.** Warszawa: GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkoły-wyższe-i-ich-finance-w-2005-r,2,2.html?contrast=default>. [dostęp: 22.06.2020].
- Świerzbowska-Kowalik Ewa.** 2000. „Wykształcenie środowisk rodzinnych i miejsce zamieszkania jako wyznaczniki szans na podjęcie studiów”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 2(16): 108–135.
- Trow Martin.** 2007. Reflections on the transition from elite to mass to universal access: Forms and phases of higher education in modern societies since WWII. In: *International handbook of higher education*, J.F. Forest, P.G. Altbach (eds.), 243–280. Dordrecht: Springer.
- Wasielewski Krzysztof.** 2012. Zmiany poziomu aspiracji edukacyjnych młodzieży jako efekt adaptacji do nowych warunków społeczno-ekonomicznych. W: *Zawirowania systemu edukacji. Z perspektywy socjologicznych warsztatów badawczych*, M. Zahorska (red.), 72–84. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

- Wasielowski Krzysztof.** 2013. *Młodzież wiejska na uniwersytecie. Droga na studia, mechanizmy alokacji, postawy wobec kształcenia*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Zajac Tomasz, Mikołaj Jasiński, Marek Bożykowski.** 2017. Does it pay to be a stem graduate? Evidence from the Polish graduate tracking system. *Research & Occasional Paper Series: CSHE.13.17*. Center for Studies in Higher Education. Berkeley: University of California. <https://cshe.berkeley.edu/publications/does-it-pay-be-stem-graduate-evidence-polish-graduate-tracking-system-tomasz-zajac4%85c>.
- Zawistowska Alicja.** 2012. *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Scholar.
- Zysiak Agata.** 2016. *Punkty za pochodzenie. Powojenna modernizacja i uniwersytet w robotniczym mieście*. Kraków: NOMOS.

Krzysztof Wasielewski

RURAL YOUTH AT POLISH UNIVERSITIES – DYNAMICS OF CHANGES IN 2006–2018

Abstract

This article presents the analyses access to university studies in Poland for rural youth. The empirical foundation of the research is based upon the data covering the entire population of students from three Polish universities of different prestige from 2006 to 2018. The following three trends emerge from the data gathered. Firstly, we observe a surge in the presence of rural youth in the structure of the three universities studied. Secondly, the presence of rural youth in the universities has risen regardless of their academic prestige and size; this trend applies to all types and level of education (bachelor's degrees, master's degrees, doctoral and unified master programs). Thirdly, despite the increasing rates of rural youth's presence at universities, the vertical distances – measured by the type of students' place of residence – between universities of different academic reputation remained unchanged.

Keywords: university, inequalities in access to studies, rural youth